

Dohnal, Josef

[Repoň, A. Umelecké zobrazenie človeka v románovom svete I. S. Turgeneva]

Opera Slavica. 2014, vol. 24, iss. 1, pp. 62-63

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/130193>

Access Date: 09. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

se to nelíbilo: A jak budeš, bratře, pokračovat, co napíšeš teď? Ale Konstantin si jako vždy věděl rady: Sú nahé... Sú nahé... Sú nahé bez knih všetky národy.“

Jsou to dva v jednu dobu uveřejněné pohledy na jednu důležitou věc, důležitou spíše z hlediska toho, co z ní naši předkové a my sami udělali, jaký význam jsme jí přiřkli: myslím, že oba – patetický, vážný i žertovný, recesistický – jsou plně oprávněné, nestojí v protikladu, jsou komplementární. Neboť oba dokazují, že prameny slovenského národa, jeho literatury a literární vědy jsou zdravé.

Ivo Pospíšil

Repoň, A.: Umelecké zobrazenie človeka v románovom svete I. S. Turgeneva. Banská Bystrica 2011, 152 s. ISBN 978-80-557-0248-3.

Ruská klasická literatura je pořád pojmem, někdy však bývá trochu odsouvána do stínu zájmu o postmoderní ruskou produkci, které však mnohdy chybí právě ona pod povrch věcí směřující schopnost uchopit jemné předívko vztahů a souvislostí a dospět k vysoké míře obecné, nadčasové platnosti toho, o čem literární dílo vypovídá.

Je proto třeba všimnout si útlé monografie, která se vrací k Ivanu Sergejeviči Turgeněvovi a zkoumá jeho romány s cílem postihnout, jak se spisovatelé dařilo zachycovat vnější i vnitřní „svět“ jeho románových postav.

Je evidentní, že svým základním koncepčním laděním, uchopením studovaného fenoménu jde Repoň v antropocentrických stopách Andreje Červeňáka – trojjednost jeho koncepce, kdy je člověk jako střed zájmu literárního díla, současně ale také reflektujícím pozorovatelem, ale i měřítkem, tvůrcem kritérií a jejich aplikujícím subjektem, to vše se dá ze zaměřené práce jasně vyčíst. Práci to dává základní ukotvení, které navíc výrazně souzní s tím, jak sám spisovatel chápal literární proces i úkoly spisovatele v něm, což ovšem nebylo nic, co by se vymykalo dobovému zaměření ruského kritického realismu, do jehož rámce Turgeněvovu románovou tvorbu řadí literární historie. Není proto divu, že Repoň připomíná Turgeněvův esej *Гамлет и Дон Кихот*, ve kterém spisovatel hledá svoji vlastní cestu k oběma archetypům světové literatury a sám si ujasňuje, nakolik jde o nemiřitelné protiklady a nakolik „jen“ o dvě strany téže mince; právě druhou variantu řešení autor monografie vnímá jako princip, ke kterému Turgeněv směřuje, když píše, že „...hierarchizující a zrovnoprávňující tendencie v obsahové výstavbě romanov vystupují v dialektické jednotě...“ (s. 62).

Monografie prokazuje, že její autor je dobře obeznámen s (především ruskou) literaturou předmětu i s Turgeněvovými romány. Zaměřuje se – jak název jeho práce předznamenává – především na analýzu postav. Ty rozděluje do dvou základních skupin – na postavy archaizující (jejich vnitřní svět je podřízen hotovým normám a hodnotám, jejich svět je minulostí, jsou v rámci modelovaného románového světa jakýmsi přetrvávajícím reliktem) a postavy (ač to není řečeno *verbis expressis*) současnosti, tedy doby dynamické, proměňující statickou minulost na neurčitou, měnící se a normy a hodnoty hledající 50.–70. léta 19. století v ruském společenském kontextu. Druhou zmíněnou skupinu postav pak dále dělí do tří kategorií, na postavy nižší, vyšší (střední) a nejvyšší kategorie (s. 66). Ačkoli se toto dělení zdá na první pohled spíše mechanickým, autor je následně charakterizuje pomocí kvalitativních kritérií, když stanovuje určující znaky pro zařazení

jednotlivých románových postav do té které kategorie. U nižší kategorie postav je to především jejich egoismus, u střední kategorie duchovní zájmy v postojích k životu (a, chtělo by se dodat, se společnosti, protože Turgeněvovy romány vždy propojují jedince s jeho okolím) a u ústředních postav, které řadí do nejvyšší kategorie, pak jde o jejich postoje k prostředí, společnosti a světu, kdy smysl jejich života „...nie je sputnaný normami a hodnotami spoločenského zriadenia, v ktorom žijú.“ (s. 75). Domníváme se, že propojení postav s hodnotami a normami je produktivním prvkom, vede však i – podle našeho názoru – k ne zcela odpovídajícímu závěru, že hrdina patří do této kategorie je „...ideológ – nie odchovanec, ale tvorca morálno-filozofickej kultúry.“ (s. 77). Hlavní hrdinové Turgeněvových románů jsou totiž především postavy na rozhraní, „někde mezi“: hledají svoji pozici mezi hodnotovými systémy přicházejícími zvenčí – z minulosti i z přítomnosti (nejsou tedy jejich tvůrci, ale ani jejich „konzumenty“), ověřují jejich absolutní či relativní platnost svým vlastním životem, svými činy a „příběhy“ a přesvědčují se o jediném – že jakýkoli hodnotový systém vydávaný za absolutní je cestou k nezdaru, že je třeba nalézt svoji vlastní konkrétní cestu kdesi „mezi“ tím, co z minulých hodnot přetrvává, a tím, co je třeba odhodit či změnit. Postavy, které to jsou schopny najít, neztroskotávají, ostatní jsou odsouzeni k přežívání nebo dokonce k smrti (Rudin, Bazarov, Neždanov).

Závěrečná část práce pak poněkud vychází za rámec naznačený názvem monografie – je věnována reflexi Turgeněva u ruských symbolistů, která, jak Repoň prokazuje, nebyla jednoznačná. Rozsah této kapitoly autorovi neumožňuje věnovat soustředěnou pozornost všem potenciálním rozdílům, které k tomu vedly.

Jako příloha je v závěru monografie umístěno stručné a výstižné *Komentované kalendárium života a tvorby I. S. Turgeněva*.

Repoňovu práci považujeme za významný příspěvek ke zkoumání Turgeněvových románů v současné době, a to z hlediska dialektického přístupu k hodnotám tak, jak jsou reflektovány prostřednictvím románových postav. Monografie tím potvrzuje tezi, že Turgeněv byl nejen „mistrem pera“, že tedy zvládal techné spisovatelského umu, ale že byl i hledajícím a pochybujícím subjektem, který spojoval svoji sociální pozorovatelskou misi s notnou dávkou hodnotícího aspektu, který navíc nebyl prost značné míry autobiografičnosti.

Josef Dohnal

Nezvyčajná práca M. Najenka

Nedávno sme zoznámili čitateľov tohto časopisu s nezvyčajnou prácou prof. Kyjevskej univerzity T. Ševčenka Mychajla Najenka, DrSc. Umelecká literatúra Ukrajiny (Kyjiv, 2005) a teraz stojíme pred oveľa ťažšou úlohou ukázať, čo nové priniesol v najnovšom svojom zborníku prác *Intimita spisovateľskej práce* (Najenko, M. K., *Intym pysmennyckoj pracj. Literaturno-krytyčni statti*. Kyjiv, 2013, 735 s.). Jeho originalita spočíva nielen v tom, že dovoľuje nazrieť do tvorivej dielne tohto vynikajúceho a originálneho autora viac ako 20 monografických prác z dejín ukrajinskej literatúry a literárnej vedy, ktoré vyvolali neobyčajný záujem v Ukrajine, ba aj za jej hranicami, lebo nastoľoval v nich dôležité problémy literárnej tvorby ako národného a vedeckého fenoména z nového, súčasného pohľadu.